

Erfgoed Gooise Meren

Visie en uitvoeringsprogramma

Bussum, 14 december 2020

Inhoudsopgave

Inhoud

1	Erfgoed in Gooise Meren	3
1.1	Waarom een Erfgoedvisie?	3
1.2	Leeswijzer Erfgoedvisie	4
2	Ons erfgoed	5
2.1	De kaders	5
2.2	Beschermd erfgoed	6
2.3	Rollen	7
3	Verhalen van Gooise Meren	8
3.1	Inleiding	8
3.2	Gebiedsbiografie	8
3.3	Landschappelijke diversiteit	8
3.4	Vier kernen met eigen geschiedenis en identiteit	8
3.5	Gelegen binnen de invloedssfeer van Amsterdam, centraal in Nederland	9
3.6	Ruim en groen wonen	9
3.7	Het verhaal van het verleden, het heden en de toekomst	9
4	Kansen voor het erfgoed - Visie	10
4.1	Meerwaarde van erfgoed	10
4.2	Kansen benutten	10
5	In de praktijk - Uitvoeringsprogramma	12
5.1	Basis in standhouden	12
5.2	Erfgoed als vertrekpunt en dragende kracht bij ruimtelijke ontwikkelingen	14
5.3	Toegankelijk en beleefbaar erfgoed	16
5.4	Inspiratie en richting bieden aan maatschappelijke opgaven	17
5.5	Kennis en dialoog	18
	Colofon	20

1 Erfgoed in Gooise Meren

1.1 Waarom een Erfgoedvisie?

De gemeente Gooise Meren beschikt over een bijzondere diversiteit aan natuur- en cultuurlandschappen, met vier kernen te weten Muiden, Muiderberg, Naarden en Bussum met historische kenmerken en tradities. De kernen en het buitengebied laten de sporen van het verleden zien. Daarbij gaat het zowel om materieel erfgoed zoals archeologische vondsten, gebouwde en groene monumenten en cultuurlandschappen, als om immaterieel erfgoed zoals verhalen en tradities. Dit is erfgoed om trots en zuinig op te zijn en vitaal te houden voor latere generaties. Het is dan ook van belang om vast te leggen hoe we als gemeenschap voor nu en in de toekomst het erfgoed behouden, versterken en de (maatschappelijke) meerwaarde inzetten. Daartoe vormt deze visie de leidraad.

We zijn één gemeente Gooise Meren geworden. Dat vraagt om eenduidig beleid voor erfgoed. In de voormalige gemeenten Muiden en Bussum zijn eerder beleidsnota's voor cultureel erfgoed tot stand gekomen. Het betreft de 'Nota Cultuurhistorie en Landschap Muiden, 2013' en de 'Beleidsnota Cultuurhistorie Bussum, 2014'. De voormalige gemeente Naarden had geen nota voor cultureel erfgoed.

Met de Omgevingsvisie wordt het beschermen en benutten van de leefomgeving een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheid, bedrijven en burgers. Dit vraagt om samenwerking vanuit een gedeeld kader gebaseerd op de unieke kwaliteiten (karakter) van de gemeente.

De Omgevingsvisie beslaat alle terreinen van de fysieke leefomgeving en gaat in op de samenhang tussen o.a. ruimte, water, milieu, natuur, landschap, gezondheid, mobiliteit en cultureel erfgoed. De Omgevingsvisie bevat een ambitie, opgaven en wijze van samenwerken. Het gaat om een visie voor de lange termijn, met opgaven waar we langjarig met onze partners aan werken. De schijf van vijf van de Omgevingsvisie van Gooise Meren bestaat uit de volgende ambities:

1. De leefomgeving (nog) mooier en gezonder maken;
2. Samen werken en veilig op weg in de regio;
3. Samen leven in buurt, wijk en gemeente;
4. Verduurzaming inzetten als vliegwiel voor de toekomst;
5. Natuur- en erfgoedparels verder versterken.

Erfgoed vormt daarmee een belangrijke pijler. Erfgoed is van belang om Gooise Meren als aantrekkelijke gemeente nadrukkelijker op de kaart te zetten. Daarnaast is het een dragende en verbindende kracht voor allerlei opgaven en ontwikkelingen binnen onze omgeving. Door erfgoed tijdig en betekenisvol in te bedden in de gemeenschap levert het een positieve bijdrage aan de kwaliteit van de leefomgeving, de aantrekkelijkheid van de gemeente als bezoekslocatie en aan een aangenaam vestigingsklimaat. Als economische factor is erfgoed van belang voor de vitaliteit van onze gemeente.

Om richting te geven aan het erfgoedbeleid is de gebiedsbiografie Gooise Meren 'Tussen Vecht, Meren en Stuwwal' opgesteld. De gebiedsbiografie geeft een overzicht van de ruimtelijke ontwikkeling van het gemeentelijke grondgebied over de lange termijn en de sporen, die daarvan bewaard zijn gebleven in ondergrond, landschap, infrastructuur en bebouwing. Aan de biografie is een tijdlijn toegevoegd. De gebiedsbiografie is de aanzet geweest voor deze Erfgoedvisie.

Omdat deze Erfgoedvisie betrekking heeft op de fysieke leefomgeving concentreert de visie zich op het onroerend materieel erfgoed. In de nog op te stellen Cultuurvisie van Gooise Meren onderzoeken we hoe we roerend en immaterieel erfgoed voor de toekomst kunnen borgen.

De Erfgoedvisie met de gebiedsbiografie en de tijdlijn vormen vervolgens een rode draad voor de Omgevingsvisie.

De majeure keuzes zoals bijvoorbeeld de spanning tussen erfgoed versus de verduurzamingsopgave of erfgoed versus de woningbouwopgave worden integraal uitgewerkt in de Omgevingsvisie. Een aantal van de genoemde uitvoeringsmaatregelen in de Erfgoedvisie krijgt een nadere uitwerking in het Omgevingsplan.

1.2 Leeswijzer Erfgoedvisie

De Erfgoedvisie geeft een beschrijving van een omgevingsgericht perspectief voor de komende jaren. Als eerste gaan we in op ons huidige erfgoed en de rollen die we vervullen. Om invulling en uitvoering te geven aan de Erfgoedvisie is een aantal ambities geformuleerd in het hoofdstuk 'Kansen voor erfgoed'. De ambities worden nader uitgewerkt in het hoofdstuk 'In de praktijk' dat daarmee een uitvoeringsprogramma voor erfgoed vormt. De gebiedsbiografie Gooise Meren 'Tussen Vecht, Meren en Stuwval' en de tijdlijn, zijn als bijlagen toegevoegd.

2 Ons erfgoed

Cultureel erfgoed is een breed begrip, bestaande uit nauw met elkaar verbonden materieel en immaterieel erfgoed. Materieel erfgoed gaat om tastbare cultuurtradities of -overblijfselen. Binnen het materieel erfgoed onderscheiden we onroerend erfgoed (gebouwen en structuren, interieurs, archeologische vindplaatsen, landschappen en groen erfgoed) en roerend erfgoed (kunstwerken, collecties, archieven etc.). Immaterieel erfgoed bestaat uit de ontastbare cultuuroverblijfselen, zoals tradities, gebruiken en legendes. Zij worden van generatie op generatie doorgegeven en zijn daarmee levend erfgoed. Deze Erfgoedvisie heeft betrekking op de fysieke leefomgeving en concentreert zich daarom op het onroerend materieel erfgoed. Immaterieel erfgoed is opgenomen voor zover dat een relatie heeft met onroerend materieel erfgoed.

2.1 De kaders

Voor erfgoed geldt landelijke, regionale en lokale regelgeving, daarnaast zijn diverse beleidskaders voor erfgoed van toepassing. Met deze Erfgoedvisie sluiten we daar bij aan. De belangrijkste noemen we hierna.

2.1.1 Landelijk

- Erfgoedwet (2016): vanuit het Rijk stelt deze wet kaders over onder meer de bescherming en instandhouding van een aantal vormen van erfgoed, waaronder gebouwd en archeologisch erfgoed, maar ook collecties die van belang zijn op rijksniveau.
- Omgevingswet: de wet treedt naar verwachting in 2022 in werking. De Omgevingswet schrijft voor dat iedere gemeente een Omgevingsvisie vaststelt. Hierin legt de gemeente haar ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. De uitwerking van de Omgevingsvisie vindt plaats in het lokale Omgevingsplan en in programma's. Het Omgevingsplan vervangt straks alle bestemmingsplannen en gemeentelijke verordeningen.
- Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb): inwerkingtreding is voorzien in 2022 gelijktijdig met de Omgevingswet. De Wkb is geen zelfstandige wet maar wijzigt bepalingen in de Omgevingswet en in het Burgerlijk Wetboek. De wijzigingen in de Omgevingswet betreffen het bouwtoezicht. De wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek gaan over diverse aanscherpingen in de verhouding tussen opdrachtgever en opdrachtnemer. Dat heeft ook consequenties voor monumentenzorg.

2.1.2 Regionaal

- 'Meer dan de delen. Programma Kunst, Cultuur & Erfgoed. Regioprofiel Metropoolregio Amsterdam 2019 – 2024'. Met Amsterdam in het hart heeft de MRA een nationale en internationale aantrekkingskracht, op jong talent, op gelauwerde makers, op producenten en publiek. De gedeelde ontstaansgeschiedenis van de steden en plaatsen en de neerslag van deze geschiedenis in het culturele erfgoed, zijn verbindende factoren voor de regio.
- 'Regionaal kwaliteitsbeeld cultuur & erfgoed', 2017 van de Regio Gooi en Vechtstreek. Groen, Creatief en Monumentaal worden als kernwaarden van de regio gedefinieerd. Daarnaast worden cultuurplekken getypeerd. Dit zijn thema's, die door alle gemeenten worden herkend als belangrijke historische contexten voor de identiteit van de regio. De thema's zijn: Kustlijnen en havens langs de Zuiderzee, Kunstdorpen, Mediastad, Fortenland en Landgoederen en Buitenplaatsen.
- 'Koersdocument Regio Gooi en Vechtstreek', 2020 (Versie tussenstand 3). Dit is een product van de koersfase van de regionale samenwerking Omgevingsvisie. Het document benoemt het belang van de diversiteit aan landschappen en bijzondere cultuurhistorische waarden voor de regio.

2.1.3 Lokaal

- Erfgoedverordening Gooise Meren 2016.
- Welstandnota Gooise Meren 2019.
- Visie Aan de Gooise Kust 2020.
- Visie Buitenruimte 2018.

2.2 Beschermd erfgoed

De gemeente Gooise Meren heeft al veel van haar erfgoed beschermd. Delen van onze gemeente vallen binnen het gebied dat tot het werelderfgoed behoort. Begin 2019 zijn de Hollandse Waterlinies genomineerd voor Unesco. De Hollandse Waterlinies bestaan uit de Stelling van Amsterdam die al op de Werelderfgoedlijst staat en de uitbreiding met de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Samen vormen zij een uniek en compleet monument van verdediging van het land met water als bondgenoot. Naar verwachting neemt UNESCO in 2021 een beslissing over de status. UNESCO legt zelf geen regels op. De status is erop gericht dat lidstaten zich eraan houden om het erfgoed in stand te houden, door gebruikmaking van het bestaande instrumentarium.

Gooise Meren kent vier rijksbeschermden dorps- en stadgezichten. Dit zijn de vesting Naarden, vesting Muiden, villawijk Het Spiegel en het Brediuskwartier in Bussum. De omgang met panden en objecten in de beschermde gezichten is in bestemmingsplannen geborgd via een dubbelbestemming 'cultuurhistorie'.

Daarnaast zijn er in de gemeente rond de 500 monumenten: 317 rijksmonumenten, 3 provinciale monumenten en ongeveer 180 gemeentelijke monumenten, die zijn aangewezen op grond van de Erfgoedwet, De Erfgoedverordening Noord-Holland 2017 en de Erfgoedverordening Gooise Meren 2016.

Voor een deel van Bussum geldt de status van beeldbepalend pand via een dubbelbestemming 'cultuurhistorie' in bestemmingsplan Bussum Centrum.

In Gooise Meren zijn geen archeologisch rijksmonumenten. Wel zijn er terreinen van (hoge) archeologische waarde zoals de vesting Muiden en de vesting Naarden. Ons archeologisch erfgoed is geborgd via bestemmingplannen. Inmiddels hebben we dit beleid geactualiseerd en geharmoniseerd in een Archeologische verwachtingen- en beleidskaart die in concept gereed is. Dit beschermingsregime wordt opgenomen in een paraplubestemmingsplan.

Ten slotte bevinden zich ook delen van vier aardkundige monumenten binnen onze gemeente, namelijk 'Vecht en Aetvelde Polder', 'Naardermeer', 't Gooi-Noord, Tafelbergheide, Bikbergen en Limitische Heide' en 'Bussumer- en Westerheide'. Deze zijn aangewezen op grond van de Provinciale Milieuvordering Noord-Holland (PMV).

2.3 Rollen

Als gemeente nemen we verschillende rollen aan bij de instandhouding van ons erfgoed.

Uitvoerder van landelijke wetgeving, provinciaal beleid en lokale regelgeving

De gemeente heeft een aantal wettelijke taken op het terrein van erfgoed. We zijn het bevoegd gezag als het gaat om het toetsen plannen voor wijzigingen aan erfgoed. Daarbij gaat het om zowel rijks-, provinciale als gemeentelijke monumenten en over waarden die via het bestemmingsplan zijn geborgd, zoals ons bodemarchief (archeologie), objecten en gebieden met cultuurhistorische waarde en beschermde stads- en dorpsgezichten. Daarnaast bewaken we de kwaliteit van archeologisch, bouwhistorisch en cultuurhistorisch onderzoek dat in opdracht van de gemeente door derden wordt verricht. Ook het aanwijzen van gemeentelijke monumenten is een taak van de gemeente. Voor een effectief beschermingsbeleid is tevens een actief toezicht- en handhavingsbeleid noodzakelijk.

Eigenaar

Gemeente Gooise Meren is zelf eigenaar en beheerder van erfgoed, zoals van het Stadhuis in Naarden en de kazerne in Muiden, maar ook van cultuurhistorisch groen in de openbare ruimte. De gemeente heeft als eigenaar een voorbeeldfunctie wat betreft een goede en respectvolle omgang met erfgoedwaarden en de onderhoudsplicht voor monumenten.

Aanjager / regievoerder

Projecten die kans bieden om erfgoed te restaureren of historische verhalen en gebeurtenissen beleefbaar te maken voor inwoners en bezoekers van de gemeente, vereisen van de gemeente extra inzet. Dat kan zowel bij projecten in eigen beheer zijn, maar ook door te sturen op plannen en initiatieven die de gemeente beoordeelt. De gemeente ziet kansen voor het inzetten van erfgoed bij innovatieve en creatieve toepassingen om het karakter en de recreatieve aantrekkelijkheid van de gemeente te versterken. De gemeente wil de betrokkenheid van inwoners, ondernemers, erfgoedinstellingen en culturele organisaties stimuleren en zoekt naar samenwerking met en (financiële) ondersteuning bij provincie en rijk om initiatieven voor instandhouding en beleving van erfgoed mogelijk te maken.

Faciliteerder

Met advisering en het beschikbaar stellen van subsidies dragen we als gemeente bij aan de instandhouding van erfgoed. Daartoe onderhouden we contact met organisaties die zich inzetten voor erfgoed en met eigenaren en beheerders van monumenten.

3 Verhalen van Gooise Meren

3.1 Inleiding

Wat maakt Gooise Meren tot Gooise Meren? Wat is de samenhang en zijn de verbindende elementen binnen onze gemeente? Welke kenmerken en eigenschappen hebben in de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis van Gooise Meren een rol gespeeld en welke verdienen bijzondere aandacht bij maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen? Het karakter is het verhalend fundament – het referentiekader om naar de toekomst te kijken.

3.2 Gebiedsbiografie

In de gebiedsbiografie Gooise Meren 'Tussen Vecht, Meren en Stuwwal' is de ruimtelijke ontwikkeling van onze gemeente Gooise Meren over de lange termijn op hoofdlijnen beschreven. De biografie laat zien dat een vier verhaallijnen in de ontwikkelingsgeschiedenis in grote mate bepalend zijn geweest voor het hedendaagse aanzien van de gemeente. Samen vertellen deze lijnen het verhaal van het verleden, het heden en de toekomst van Gooise Meren.

De verhaallijnen zijn:

- Landschappelijke diversiteit;
- Vier kernen met eigen geschiedenis en identiteit;
- Gelegen binnen de invloedssfeer van Amsterdam, centraal in Nederland;
- Ruim en groen wonen.

Voor de keuze van de verhaallijnen is aangesloten bij de onderscheidende kenmerken van Gooise Meren die voor de gemeentelijke Omgevingsvisie worden benoemd, namelijk: natuur- en erfgoedparel, verbondenheid kernen met uniek historisch en onderscheidend karakter, hart van Nederland en goed leven/ruim en rustig wonen met een hoge leefkwaliteit.

3.3 Landschappelijke diversiteit

De waarde van Gooise Meren als natuur- en erfgoedparel wordt voor een belangrijk deel bepaald door de landschappelijke diversiteit die in het (verre) verleden is ontstaan en nog in grote mate zichtbaar en beleefbaar is. Binnen de gemeente Gooise Meren kunnen vier landschapstypen worden onderscheiden: het stuwwallenlandschap van het Gooi, het rivierlandschap van de Vecht, het veen(weide)gebied en het Zuiderzeelandschap.

3.4 Vier kernen met eigen geschiedenis en identiteit

De gemeente Gooise Meren bezit vier kernen die zich van elkaar onderscheiden door een eigen geschiedenis en identiteit. Het ontstaan van de vier kernen is terug te voeren tot de middeleeuwen en sindsdien hebben ze elk een eigen ruimtelijke en functionele ontwikkeling doorgemaakt. De talrijke sporen daarvan, in de vorm van bijzondere stads- en dorpsstructuren, vestingwerken, voor- en naoorlogse uitbreidingswijken en veel imposante en karakteristieke gebouwen, bepalen in hoge mate het karakter van Naarden, Muiden, Bussum en Muiderberg.

3.5 Gelegen binnen de invloedssfeer van Amsterdam, centraal in Nederland

Naast de bijzondere landschappelijke diversiteit en de aanwezigheid van vier onderscheidende kernen, kenmerkt de gemeente Gooise Meren zich ook door een centrale ligging in Nederland en de nabijheid tot de hoofdstad Amsterdam. De gemeente heeft een bestuurlijk samenwerkingsverband met de metropoolregio Amsterdam, samen met andere gemeenten in de wijde omtrek van de stad. Ook historisch gezien is er een relatie met de stad Amsterdam. Zeker vanaf de zestiende eeuw, toen Amsterdam uitgroeide tot Europese handelsmetropool, was de stad van invloed op verschillende ruimtelijke ontwikkelingen die zich in haar directe omgeving afspeelden.

3.6 Ruim en groen wonen

Dat het goed wonen is in het aantrekkelijke gebied van de huidige gemeente Gooise Meren werd al onderkend door de rijke stedelingen uit Amsterdam, die vanaf de zeventiende eeuw deze contreien ontdekten. Ze werden aangetrokken door de rust en schoonheid van het landschap en de ruimte om er te kunnen jagen. Het gebied was door de aanleg van de trekvaarten en verbetering van landwegen veel beter bereikbaar geworden. De welgestelden kochten gronden op voor de bouw van zomerverblijven, de zogenaamde buitenplaatsen. Vaak werden grote boerderijen gebruikt of gesticht, die aan boeren werden verpacht, en waar de eigenaren dan 's zomers in een aantal speciaal ingerichte vertrekken van het goede leven konden genieten. Later werden exclusief voor bewoning en recreatie bestemde buitenhuizen opgericht, omgeven door nieuw aangelegde parken en tuinen. Tot de oudste buitenplaatsen bij Naarden, uit het midden van de zeventiende eeuw, behoorden Oud-Naarden, (Oud)Valkeveen, Kommerrust, Berghuizen en Gravenveld. Ook in Muiderberg werden in de zeventiende en achttiende eeuw enkele buitenplaatsen gesticht, zoals Rustwijk en Hofrust. In de tweede helft van de negentiende eeuw kreeg de buitenplaatscultuur een nieuwe impuls met de stichting van enkele nieuwe buitenverblijven en de modernisering van enkele bestaande buitenplaatsen, in het bijzonder in het gebied ten zuiden van Valkeveen.

Het grondgebied van Gooise Meren maakt van oudsher deel uit van de erfenis van de Erfgooiers, die in velerlei opzicht bepalend is geweest voor het aanzien van het Gooi. Deze erfenis, die beheerd wordt door het Goois Natuurreservaat, moet in samenwerking met de andere Gooise gemeenten worden gekoesterd en beschermd. Stichting Stad en Lande van Gooiland probeert het bewustzijn van deze erfenis leven te houden, onder meer door een Erfgooiers fietsroute. Ook militair-strategische eisen van de Oude en Nieuwe Hollandse Waterlinie hebben het karakter bepaald. Denk aan de schootsvelden rondom vestingsteden waar beperkt kon en kan worden gebouwd.

3.7 Het verhaal van het verleden, het heden en de toekomst

Het is goed om bij het nadenken over toekomstige ontwikkelingen rekening te houden met deze lange lijnen uit de ontwikkelingsgeschiedenis van het gebied, en nieuwe manieren te zoeken om de sporen en structuren uit het verleden niet alleen te waarderen en te beschermen, maar waar mogelijk ook te benutten of te gebruiken om oplossingen te vinden voor hedendaagse vraagstukken.

4 Kansen voor het erfgoed - Visie

4.1 Meerwaarde van erfgoed

Het zijn kansrijke tijden voor plekken met een rijke geschiedenis. Erfgoed krijgt allerlei meerwaarden toebedeeld, als kennisbron, als verbinder en als inspirator. Het materiële erfgoed vormt de zichtbare en tastbare basis van het karakter van Gooise Meren. Het vertegenwoordigt een groot kapitaal, dat de gemeente wil koesteren en waar de gemeente op een zorgvuldige en toekomstgerichte manier mee om wil gaan. Erfgoed is als economische factor van belang voor de vitaliteit van onze gemeente. Erfgoed is ook een dragende en verbindende kracht voor maatschappelijke uitdagingen en opgaven zoals energietransitie en klimaatadaptatie. Door erfgoed zichtbaar en beleefbaar te maken, voelen mensen zich blijvend verbonden met hun omgeving en met elkaar. Daarnaast kan erfgoed een inspiratiebron en bouwsteen zijn voor richtingen en oplossingen bij (ruimtelijke) ontwikkelingen. Kortom, erfgoed levert een positieve bijdrage aan de kwaliteit van de leefomgeving, de aantrekkelijkheid van de gemeente als bezoekslocatie en aan een aangenaam vestigingsklimaat.

Behoud van erfgoed rijkt daarmee verder dan instandhouding. Behoud kan namelijk niet zonder ontwikkeling. Alleen als erfgoed mee kan groeien met zijn tijd behoudt het zijn bestaansrecht. Voor Gooise Meren hebben we een vijftal ambities geformuleerd om die kansen voor erfgoed te benutten.

4.2 Kansen benutten

De kansen voor erfgoed willen we benutten door:

1. De basis in stand houden;
2. Erfgoed als vertrekpunt en dragende kracht inzetten bij ruimtelijke ontwikkelingen;
3. De toegankelijkheid en de beleefbaarheid van erfgoed vergroten;
4. Inspiratie en richting bieden aan maatschappelijke opgaven;
5. Kennis en dialoog organiseren.

4.2.1 Basis in stand houden

Het in standhouden van erfgoed is de kerntaak van gemeentelijk erfgoedbeleid. Dat is een kwestie van het borgen en beheren van het karakter en de overblijfselen daarvan. Hiervoor heeft de gemeente Gooise Meren de beschikking over een beleidsinstrumentarium. Tegelijkertijd willen we een eigentijds erfgoedbeleid, dat aansluit bij actuele ontwikkelingen zowel binnen het erfgoedveld als de samenleving. Om dit te realiseren, is het goed om te kijken hoe het huidige beleid functioneert en waar nodig het instrumentarium te actualiseren.

4.2.2 Erfgoed als vertrekpunt en dragende kracht inzetten bij ruimtelijke ontwikkelingen

De gemeentelijke Omgevingsvisie speelt hierin een cruciale rol – het is hét document waarin de gemeente haar ambitie voor de hele leefomgeving kan verwoorden. Het is bij uitstek het instrument om je als gemeente te profileren met het eigen karakter – om te komen tot het verhaal van de plek. Met daarbij ruimte voor de sociaal-culturele en economische geschiedenis, de fysieke eigenschappen en de natuurlijke ontwikkeling. Cultuurhistorie en cultureel erfgoed zijn onderscheidende kenmerken in dit verhaal van de plek. Het is dan ook van belang om het erfgoed integraal op te laten gaan in de gemeentelijke Omgevingsvisie. Landschap en cultuurhistorie zijn een van de belangrijkste vertrekpunten als het gaat om de benoeming van gebiedskwaliteiten.

4.2.3 Toegankelijk en beleefbaar erfgoed

Door in de ruimtelijke omgeving en openbare ruimte het erfgoed zichtbaar en beleefbaar te maken en zo het karakter te tonen, gaat een omgeving meer leven en krijgt het diepgang. Dit vergroot de aantrekkelijkheid van de gemeente voor inwoners, maar ook voor toeristen. Door de verhalen van een plek te vertellen voelen mensen (bewoners) zich verbonden en ontstaat samenhang en verbinding. Door de bewoners te betrekken bij het karakter, ontstaat herkenning en trots. De gemeente maakt bestudering van het verleden mogelijk door de archieven in goede staat te brengen en ter beschikking te stellen aan het publiek.

4.2.4 Inspiratie en richting bieden aan maatschappelijke opgaven

Ons land en onze samenleving zijn constant aan verandering onderhevig. Veranderingen die ook gevolgen hebben voor hoe we naar ons erfgoed kijken en hoe we ermee omgaan. Nederland staat aan de vooravond van een aantal grote maatschappelijke opgaven, zoals klimaatadaptatie, energietransitie en de manier van wonen. Allemaal opgaven waar erfgoed een betekenisvolle en inspirerende rol kan spelen.

Erfgoed kan een kans zijn om een gebied een eigen identiteit te laten behouden of te geven, passend bij de opgave in het gebied. Bij de ontwikkeling van een visie voor het transformatiegebied zijn er kansen om vanuit het cultureel erfgoed opgaven uit andere sectoren met elkaar te verbinden. Erfgoed is dan niet louter een aparte opgave maar wordt beschouwd als de identiteitsdrager van een heel gebied. Zo kunnen historische structuren of elementen als vertrekpunt voor grote ruimtelijke opgaven dienen. De historische gelaagdheid draagt bij aan de aantrekkelijkheid van het landschap. En een aantrekkelijke gemeente waar het goed toeven is, trekt mensen en bedrijven aan.

4.2.5 Kennis en dialoog

Om erfgoed als kennisbron in te zetten, en er op voort te borduren, is het belangrijk om het erfgoed goed in kaart te brengen. Alleen door de kennis te verzamelen en te waarderen kan hiermee immers rekening worden gehouden. Zo voorkomen we dat erfgoed ongekend verloren gaat, simpelweg omdat de kennis ontbrak dat het aanwezig was. Ook het delen van kennis is relevant. Zo kan er rekening mee worden gehouden bij het eigen handelen en kan het draagvlak voor het behoud van het erfgoed worden vergroot. Kennis over ons erfgoed is mede aanwezig bij onze erfgoedpartners.

5 In de praktijk - Uitvoeringsprogramma

Onze ambities voor erfgoed moeten vertaald worden naar de praktijk. Hieronder geven we aan wat we daarvoor gaan doen. Dit vormt het uitvoeringsprogramma voor erfgoed.

5.1 Basis in standhouden

5.1.1 Beschermen erfgoed

Aan het College-uitvoeringsprogramma 2018-2022 is de opgave verbonden om het gemeentelijk monumentenbestand te actualiseren. Het aantal monumenten breidt daarmee jaarlijks uit. We vervolgen de actualisatieronde van gemeentelijke monumenten waarvoor gedurende de collegeperiode budget beschikbaar is gesteld. In die periode tot en met 2022 richten we ons op de kernen Muiderberg en Muiden aangezien daar in het verleden een beperkt aantal gemeentelijke monumenten is aangewezen. In Naarden zijn in het verleden al veel panden als gemeentelijk monument beschermd. Met deze actualisatie hebben we de basis op orde.

Nadat deze ronde is voltooid, kijken we nogmaals kritisch naar het beschermde erfgoed. Vormt de lijst een goede afspiegeling van hetgeen op gemeentelijk niveau van waarde is? Mogelijk zijn er hiaten voor bepaalde categorieën of gebouwtypen of voor jonger erfgoed dat uiteenvalt in erfgoed uit de periode van oorlog en wederopbouw (1940-1965) en het post-65-erfgoed. Dit vormt een verfijning van het beschermingsbeleid en een voorzetting van de actualisatieronde gemeentelijke monumenten.

Sinds 2012 wijst de Rijksoverheid geen nieuwe beschermde stads- en dorpsgezichten meer aan, met uitzondering van gebieden die nog in procedure zijn. In sommige gemeenten is in het beleid vastgelegd dat ze gemeentelijke stads- en dorpsgezichten aan kunnen wijzen. Deze gebieden worden dan op gemeentelijk niveau als beschermd aangemerkt. Voor Muiderberg is de vraag gekomen of een deel van Muiderberg in aanmerking kan komen voor deze status. We onderzoeken de wenselijkheid en mogelijkheid van het op gemeentelijk niveau aanwijzen van beschermde stads- en dorpsgezichten. Ook bekijken we of we beeldbepalende panden voor andere delen van de gemeente in het Omgevingsplan willen opnemen.

Bij het beschermen van ons erfgoed gaat het erom om ons meest waardevol erfgoed beter te kunnen behouden voor huidige en toekomstige generaties. Het uitbreiden van het erfgoedbestand is geen op zichzelf staand doel.

5.1.2 Toetsingskader en instrumentarium

De omgang met erfgoed is op dit moment geregeld in de Erfgoedwet en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Voor ons gemeentelijk erfgoed is de Erfgoedverordening Gooise Meren 2016 van toepassing en hetgeen over cultuurhistorie is opgenomen in bestemmingsplannen.

Via dit kader is onder meer bepaald dat voor het slopen en wijzigen van een monument (zowel rijks-, provinciaal als gemeentelijk) een omgevingsvergunning nodig is waarbij wordt getoetst of de monumentale waarden met de wijziging niet worden aangetast.

Daarnaast kunnen op basis van de Erfgoedverordening gemeentelijk monumenten worden aangewezen. Het aanwijzen van gemeentelijke beschermde gezichten is nog niet geregeld.

Het toetsingskader wordt gevormd door de redengevende omschrijvingen van de objecten en panden die zijn beschermd als rijks, provinciaal of gemeentelijk monument.

In de Welstandsnota 2019 Gooise Meren zijn aanvullende welstandscriteria opgenomen voor de rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten.

Indien het kader niet voldoende aanknopingspunten biedt, wordt bij wijzigingen aan erfgoed een bouwhistorisch onderzoek verlangd.

Voor de restauratie van monumenten zijn de beginselen van toepassing zoals omschreven in de richtlijnen van de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg.

Nieuw is dat gemeenten in het Omgevingsplan ook regels moeten opstellen ter bescherming van de omgeving van het monument. Dit geldt voor alle op grond van het Omgevingsplan beschermde gebouwde monumenten. Dit kan bijvoorbeeld door de functie 'omgeving van monument' toe te voegen aan een locatie en daar een vergunningsplicht of algemene (welstands)regels aan te koppelen. Ook is het van belang om te onderzoeken hoe om te gaan met de omgeving van het beschermd gezicht als samenstel van een groot aantal monumenten. Niet alleen de grenslijn van het beschermd gezicht is van belang, maar ook de bredere omtrek ervan.

Een deel van het beleid komt straks in het Omgevingsplan. We onderzoeken op welke punten deze bestaande kaders aanpassing behoeven en passen het instrumentarium daarop aan.

5.1.3 Gemeentelijk historisch vastgoed

De gemeentelijke vastgoedportefeuille bevat verschillende categorieën vastgoed. Een daarvan is 'bijzonder vastgoed' waar ook het 'historisch vastgoed' onder valt. Vanuit vastgoedbeheer zijn monumenten unieke objecten waarvan het financieel rendement niet altijd makkelijk is te bepalen. Het in standhouden van dit vastgoed is ingewikkelder, omdat het beheer en onderhoud lastig te ramen en uit te voeren is. In totaal gaat het om ongeveer twintig panden. Voor de instandhouding van enkele rijksmonumenten daarbinnen, hebben we zesjarige onderhoudsplannen opgesteld waarvoor we gebruik kunnen maken van de Subsidieregeling instandhouding monumenten (Sim). Dat betekent dat de het rijk 60% van de subsidiabele onderhoudskosten financiert.

Ons gemeentelijk vastgoedbeleid is erop gericht om vastgoed, dat niet langer een beleidsdoel dient, af te stoten. Een monumentale status op zichzelf is geen reden voor gemeentelijk eigendom. We ontwikkelen in navolging daarvan een visie op de omgang met ons gemeentelijk historisch vastgoed. We stellen een beleidskader op met daarin criteria voor het aanhouden dan wel afstoten van monumentaal gemeentelijk vastgoed. Daarnaast wordt onderzocht of voorwaarden kunnen worden gesteld aan gebruik, behoud en onderhoud van de betreffende panden in het geval van vervreemding. We betrekken in de visie ook erfpachtconstructies en wijze waarop de toegankelijkheid van gebouwen is geregeld. We gaan in gesprek met onze erfgoedpartners op het moment dat over wordt gegaan tot afstoting.

5.1.4 Groen erfgoed en cultuurhistorisch waardevolle landschapsstructuren

In de 'Visie Buitenruimte' geven we aan dat we oog hebben voor ons groen erfgoed. We waarderen het gevarieerde landschappelijke groen en het groen erfgoed in Gooise Meren, bijvoorbeeld hakhoutbos, heide, akkers op meenten, weilanden, zanderijen en zanderijvaarten. Van de unieke vestingen tot bijzondere woningbouw en van naoorlogse architectuur tot begraafplaatsen en parken zoals 't Mouwtje in Bussum. We willen onderzoeken wat nodig is om deze bijzondere plekken te beheren zodat recht wordt gedaan aan hun historische waarde. Veel landschapselementen zoals knotbomen en hakhout danken hun bijzondere belang aan een historische beheervorm. Wij behouden met name boomsoorten die bepalend zijn voor het karakter van een wijk. We hebben tevens aandacht voor oude landschapsstructuren zoals de oprijlaan en landgoedwegaanstructuur maar ook voor dijken en polders.

Het groen erfgoed en de cultuurhistorisch waardevolle landschapsstructuren willen we waarderen en opnemen in de Omgevingsvisie. Zo zorgen we ervoor dat bij ruimtelijke ontwikkelingen dit cultuurhistorisch erfgoed meeweegt en als inspiratiebron gebruikt wordt.

5.2 Erfgoed als vertrekpunt en dragende kracht bij ruimtelijke ontwikkelingen

Bij vele ruimtelijke opgaven, of het nu gaat om energie, woningbouw, toerisme of mobiliteit, is de kans groot dat voorgenomen ingrepen ook van invloed zijn op de aanwezige cultuurhistorische waarden in de gemeente. Transformatie, hergebruik, inpassing en versterking van cultuurhistorisch erfgoed zijn gebaat bij gedegen kennis over de specifiek aanwezige waarden. De borging van landschapskwaliteit en cultuurhistorie bij ontwikkelingen in het buitengebied verdient eveneens aandacht. In de Nota Bouwstenen van de Omgevingsvisie wordt gesteld dat de openheid van het landschap ten oosten van Muiden en rond Muiderberg behouden moet blijven en dat boerenbedrijven zorgvuldig moeten worden ingepast in het landschap. Uitgangspunten zijn het behoud van het oorspronkelijke karakter van de erven en een hoge kwaliteit van de bebouwing. Aanvullend is ook het behoud van cultuurhistorisch waardevolle bebouwing en landschapselementen sterk aan te bevelen. In het kader van de Regionale Energiestrategie, bijvoorbeeld bij het aanwijzen van locaties voor het opwekken van duurzame energie, dienen door de aanwezigheid van beschermde natuurgebieden en cultuurlandschappelijke waarden zorgvuldig plaats te vinden.

Erfgoed is daarmee een belangrijke drager of vertrekpunt voor allerlei hedendaagse thema's en ontwikkelingen. Erfgoed kan waardevolle inspiratie en ervaringen bieden. Maar het kan ook een kans zijn om een gebied een eigen identiteit te laten behouden of te geven, passend bij de opgave in het gebied.

5.2.1 Cultuurhistorische waarden- en beleidskaart

Sinds 1 januari 2012 is het voor gemeenten verplicht (Art. 3.1.6 Bro) om bij het opstellen van bestemmingsplannen rekening te houden met de aanwezige cultuurhistorische waarden, zowel onder als boven de grond. Concreet betekent dit dat onderzoek moet worden gedaan naar deze waarden. Dat kan op verschillende manieren, variërend van een gebiedsdekkende inventarisatie tot een cultuurhistorisch onderzoek bij nieuwe bestemmingsplannen.

Voor Gooise Meren stellen we een cultuurhistorische waarden- en beleidskaart op.

Een cultuurhistorische waardenkaart brengt in één oogopslag de cultuurhistorische waarden binnen het gemeentelijk grondgebied, of delen daarvan, op perceelniveau in beeld. Doorgaans valt deze kaart uiteen in een inventariserend en een waarderend deel. Themakaarten kunnen inzoomen op voor de gemeente specifieke erfgoedaspecten of tijdslagen. Een cultuurhistorische waarden- en beleidskaart kan als basis of onderlegger dienen voor het beleid. Deze kaart maakt inzichtelijk welk beleid in welke zone geldt. Vragen als 'wat is in een specifieke situatie de beste keuze' en 'welk belang weegt het zwaarst?' zijn zo snel te beantwoorden. De kaart geeft richting aan het ontwikkelen van nieuwe en het aanpassen van bestaande ruimtelijke plannen en biedt inspiratie voor plannenmakers en ontwerpers.

Met de gebiedsbiografie vertellen we het verhaal van het aanwezige erfgoed in Gooise Meren. Veel daarvan is al gewaardeerd en gekoppeld aan beleid. Daaronder zijn de monumenten, beeldbepalende panden en beschermde stads- en dorpsgezichten. Recent is het archeologische waarden- en beleidskader geactualiseerd. Al deze erfgoedcategorieën vormen de basis van een cultuurhistorische waarden- en beleidskaart.

De kaart kan worden uitgebreid met cultuurhistorische landschapselementen en structuren zoals de landgoedwegastructuur, dijken, waterwegen, verdedigingslinies, agrarische nederzettingen en zandafgravingen. Ook groenstructuren en parken in woongebieden kunnen worden opgenomen. Voor Bussum heeft al eerder een inventarisatie van cultuurhistorische landschapsstructuren plaatsgevonden.

Voor het overige deel van de gemeente zullen deze elementen en structuren nader in beeld moeten worden gebracht.

Een planologisch stevigere borging kan vervolgens worden verkregen via het bestemmingsplan en straks het Omgevingsplan. Zo kunnen gebieden met hoge tot zeer hoge cultuurhistorische waarden van een dubbelbestemming cultuurhistorie voorzien worden, met specifieke planregels of een verwijzing naar de cultuurhistorische waarden- en beleidskaart. Een andere mogelijkheid is om cultuurhistorie via het welstandsbeleid te borgen.

In het kader van de aankomende Omgevingswet dienen gemeenten ook een adviescommissie omgevingskwaliteit te benoemen, en aan te geven over welke zaken deze commissie dient te adviseren. De adviescommissie kan de kaart benutten voor toetsing van plannen. Zo kan bijvoorbeeld voor gebieden met een hoge tot zeer hoge waardering een adviesplicht aan deze commissie worden opgelegd.

5.2.2 Deelvisies of ontwikkelagenda's

Waar de cultuurhistorische waardenkaart de basis vormt, vormen deelvisies of ontwikkelagenda's een verdieping. Deelvisies worden doorgaans opgesteld voor gebieden die idealiter een zekere cultuurhistorische samenhang vertonen. Ook voor gebieden waar ontwikkelingen worden verwacht is een deelvisie van toegevoegde waarde. Concreet wordt in een deelvisie beschreven wat de cultuurhistorische waarden in het gebied zijn en hoe die waarden behouden of versterkt kunnen worden bij toekomstige ontwikkelingen. In het Omgevingsplan moeten regels staan over de toedeling van functies aan locaties en kunnen regels opgenomen worden over omgevingswaarden of het uiterlijk van gebouwen. Ook moet hierin een toereikend beschermingsregime voor cultureel erfgoed opgenomen zijn. We onderzoeken voor welke gebieden we deelvisies gaan opstellen.

5.2.3 Cultuurhistorische onderzoeksplicht

Een cultuurhistorische waardenstelling gaat nog een stap verder. Het gaat daarbij om een onderzoek naar gebieden of gebouwen die niet noodzakelijkerwijs al op enige wijze bescherming genieten. Een onderzoek kan bestaan uit een waardenstellend gebiedsonderzoek, cultuurhistorische verkenning, bouwhistorisch onderzoek of interieuronderzoek. Ook kan een onderzoek naar groen erfgoed, zoals parken, tuinen of groenstroken die onderdeel zijn van (wederopbouw)wijken, waardevol zijn. Door dit verdiepende onderzoek in een vroeg stadium in te zetten in het planproces, kunnen aanwezige waarden beter worden geborgd en ingepast. Tevens levert het verdiepende onderzoek vaak inspirerende informatie voor de ontwerper en is het een verrijking van de historische kennis in de gemeente. Op dit moment geldt deze onderzoeksplicht al voor initiatieven binnen beschermde stads- en dorpsgezichten. Ook in het geval van omgevingsvergunning voor monumenten wordt regelmatig een verdiepend onderzoek verlangd. We onderzoeken of we de onderzoeksplicht kunnen uitbreiden en kunnen verbinden aan de cultuurhistorische waardenkaart.

5.3 Toegankelijk en beleefbaar erfgoed

De kansen van de cultuurhistorische waarden van Gooise Meren worden ook in de Economische visie en de visie Aan de Gooise Kust onderkend. De focus is er met name op gericht om meer bezoekers, recreanten en toeristen onze natuur en historie te laten beleven. De ambitie is een kwalitatief hoogwaardig aanbod, waarbij de gemeente vooral een aantrekkelijk uitvalsgebied is voor de omliggende omgeving, met mooie routenetwerken, aantrekkelijke horeca, prachtige cultuurhistorische plekken, mooie natuur en veel betrokkenheid van vrijwilligers die zich verbonden voelen met de streek. Het zichtbaar en beleefbaar maken van erfgoed draagt hier in zeer grote mate aan bij.

5.3.1 Recreatie en toerisme

De gebiedsbiografie laat zien er al vroeg sprake was van recreatie en toerisme in Gooise Meren.

Na de aanleg van de spoor- en tramwegen eind negentiende eeuw, kwamen dagjesmensen af op het strand in Muiderberg, landgoed Oud Valkeveen of de paardenrenbaan Cruijsbergen. Halverwege de twintigste eeuw werden de vestingsteden Naarden en Muiden toeristische trekpleisters binnen de gemeente.

Bij het ontwikkelen van gebieden voor het toerisme kan aanwezig erfgoed behouden en versterkt worden. In het geval van de Gooise kust, waar nu door gebrek aan samenhang de recreatieve potentie maar voor een deel wordt benut, kan juist met behulp van het cultuurhistorische verhaal (de bijzondere landschapsvorming en landschappelijke kenmerken, de natuur, de ruimtelijke ontwikkelingen, historisch gebruik, toeristische hotspot uit het verleden) de samenhang en de aantrekkingskracht voor hedendaagse toeristen en recreanten worden versterkt. Daarbij sluiten we aan op het in de visie Aan de Gooise Kust genoemde motto: 'Het Gooise minderen in Gooise Meren': weinig maar op hoog niveau. Dat betekent dat we voor Gooise Meren inzetten op duurzaam en hoogwaardig cultuurtoerisme.

Veel historische plekken zijn voor toeristen interessant waaronder de twee vestingsteden Muiden en Naarden, het Muiderslot, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam, de buitenplaatsen, Bussum als villa- en forensendorp, de historische infrastructuur van trekvaart, spoor- en tramwegen, de Joodse begraafplaats en het toeristische verleden van Muiderberg.

We steunen activiteiten voor hoogwaardig cultuurtoerisme waarbij afstemming wordt gezocht met de doelstellingen voor recreatie en toerisme. We zien erop toe dat toename van toerisme geen nadelige gevolgen heeft voor de cultuurhistorische waarde van het betreffende gebied. Dit kan door op voorhand aan te geven onder welke condities de groei van het aantal bezoekers mogelijk is waarmee beschadiging van het erfgoed kan worden voorkomen.

5.3.2 Breder publiek betrekken

We maken ons erfgoed voor een breder publiek inzichtelijk. Voor het Omgevingsplan worden momenteel kaartlagen ontwikkeld, zo ook voor erfgoed. Erfgoedcategorieën zoals monumenten en karakteristieke panden vormen aparte kaartlagen. De komende tijd worden de kaartlagen verder gerealiseerd en getoond via het programma Kaartviewer. Een volgende stap kan zijn om Kaartviewer ook extern beschikbaar te stellen.

Ook bekijken we hoe we jongeren en doelgroepen die minder bij erfgoed zijn betrokken kunnen benaderen. De vraag die daarbij kan worden gesteld is wat erfgoed voor hen inhoudt en betekent en hoe dit voor de toekomst behouden dan wel benut kan worden.

5.3.3 Monumenteneigenaren faciliteren

We willen (particuliere) monumenteigenaren beter faciliteren en laten zien dat we onze monumenten koesteren. Het gaat daarbij om eigenaren van zowel rijks-, provinciale als gemeentelijke monumenten. Eigenaren en gebruikers zijn niet altijd op de hoogte over wat wel en niet kan met een pand dat is beschermd als monument. Daarbij gaat het om de mogelijkheden voor wijzigingen aan monumenten, benodigde vergunningen, het aanwenden van financiële regelingen en de wijze waarop werkzaamheden moeten worden uitgevoerd. Nieuwe eigenaren van monumenten voelen zich soms overvallen door de monumentenstatus en worden graag eerder in het aanwijzingsproces betrokken. In het straatbeeld is niet direct zichtbaar welke panden een monumentenstatus hebben. We voorzien in informatie via de gemeentelijke website, onder meer met informatie over vergunningen, subsidieregelingen en duurzaamheidsmaatregelen aan erfgoed. Ook houden we ons erfgoedregister up-to-date.

We stellen monumentenschildjes beschikbaar die eigenaren kunnen bevestigen op hun gemeentelijk monument. De financiële tegemoetkoming voor instandhouding van gemeentelijke monumenteigenaren is momenteel erg beperkt. Met het beschikbare budget kunnen gemiddeld 2 tot 4 eigenaren per jaar worden geholpen. We beogen het budget specifiek in te zetten voor restauratiewerkzaamheden van gemeentelijke monumenten. Verruiming van het budget is dringend gewenst.

5.3.4 Roerend en immaterieel erfgoed

Cultureel erfgoed reikt verder dan het materiële erfgoed dat onderwerp is van deze Erfgoedvisie. In de gebiedsbiografie wordt immaterieel erfgoed beschreven wanneer er een koppeling is met specifieke locaties zoals de Mattheüs Passion in de Grote Kerk Naarden of de negentiende leef- en schrijversgemeenschap Walden die is verbonden met landgoed Cruysbergen. Het is van belang dat we de verhalen, tradities en kunstuitingen die samenhangen met plaatsen en locaties koesteren. Ze geven betekenis aan een plek.

We onderzoeken op welke wijze we ons roerend en immaterieel erfgoed voor de toekomst kunnen borgen en op welke wijze dit een plaats kan krijgen in de Cultuurvisie die voor Gooise Meren wordt opgesteld.

5.4 Inspiratie en richting bieden aan maatschappelijke opgaven

5.4.1 Klimaatadaptatie en energietransitie

Uiteenlopend onderzoek toont aan dat ons klimaat verandert, waarbij weersextremen vaker voorkomen. Dit zijn bijvoorbeeld extreem zware stormen, langere periodes van droogte en hoge temperaturen, excessieve regenval en verstoring van seizoenen (zachtere winters en hetere zomers). Dit vraagt een meer klimaatbestendige omgang met erfgoed. Welke aanpassingen en maatregelen zijn er mogelijk en wenselijk om de klimaatschade te beperken en zijn hierbij kansen te benutten? Kunnen we erfgoed inzetten bij de opgaven rondom klimaatadaptatie? Bijvoorbeeld door cultuurhistorisch kaartmateriaal te gebruiken bij het ontrafelen van oude watersystemen en in kaart krijgen van knelpunten en kansen voor onder andere gemeentelijke klimaatstresstesten.

Gooise Meren streeft ernaar om in 2030 een klimaatneutrale gemeente te zijn. In onze duurzaamheidsagenda is aangegeven, dat dit bereikt kan worden door eerst in te zetten op energie besparen en de rest van de energiebehoefte duurzaam op te wekken.

De vraag door eigenaren van monumenten en panden in beschermde stads- en dorpsgezichten naar de mogelijkheden voor duurzaamheidsmaatregelen, is goed voorstelbaar. Ook zij willen hun steentje

bijdragen en krijgen te maken met de gevolgen van de energietransitie. Het treffen van duurzaamheids- en energieopwekkingsmaatregelen aan erfgoed betreft maatwerk en is op grond van landelijke wet- en regelgeving vergunningplichtig. Daarbij is voor initiatiefnemers niet altijd duidelijk wat wel en niet kan. Ook ervaren sommige initiatiefnemers de wet- en regelgeving als te beperkend.

We maken een plan van aanpak voor verduurzaming van monumenten en panden binnen beschermde stads- en dorpsgezichten met behoud van de cultuurhistorische kwaliteit. De uitkomst kan zijn dat we onze wijze van communicatie, werkwijze en beleidskader nader moeten aanpassen.

5.4.2 Herbestemming en -ontwikkeling

In Gooise Meren zijn verschillende ontwikkelingen gaande waarbij voor terreinen en panden die hun functie hebben verloren een herbestemming of –ontwikkeling moet plaatsvinden. Daaronder is ook (potentieel) erfgoed.

Bij het opstellen van de biografie hebben we extra aandacht besteed aan ons industrieel en kerkelijk erfgoed. Een deel van dit erfgoed is in het verleden verloren gegaan. We vinden het van belang om bij toekomstige ontwikkelingen dit erfgoed goed in het vizier te hebben. Een cultuurhistorische waardenkaart, zoals eerder in deze visie beschreven, is daarbij van nut.

Voor kerkelijk erfgoed geldt dat we open staan om in samenwerking met kerkbesturen herbestemming en transformatie onderzoeken. Veel gemeenten stellen Kerkenvisies op. Een Kerkenvisie is een strategische visie op de toekomst van kerkgebouwen. Het opstellen ervan gebeurt in dialoog tussen de burgerlijke gemeente, kerkeigenaren, inwoners en erfgoedorganisaties. Het gaat over de toekomst van alle kerkgebouwen, zowel monumentaal en niet-monumentaal als jonge en oude gebouwen. Bekeken moet worden of dit instrument voor onze gemeente van toegevoegde waarde is.

Bij de herontwikkelingsopgave betrekken we nadrukkelijk de verschillende doelstellingen van gemeentelijk beleid, waaronder in ieder geval ook de woonopgave.

5.5 Kennis en dialoog

5.5.1 Vergaren en delen kennis

Om erfgoed als kennisbron in te zetten, en er op voort te borduren, is het belangrijk om het erfgoed goed in kaart te brengen. Het al beschermde erfgoed hebben we vastgelegd op kaartlagen. Daarbij gaat het om de monumenten, de beeldbepalende panden, beschermde stads- en dorpsgezichten en archeologische waarden en verwachtingen. Met een cultuurhistorische waardenkaart voegen we daar een extra laag aan toe. Door deze kaartlagen extern beschikbaar te stellen maken ons erfgoed voor een breder publiek inzichtelijk.

Bij het aanwijzen van gemeentelijke monumenten betrekken we in bepaalde gevallen ook inwoners en erfgoedorganisaties. Het gaat daarbij om een actualisatieronde zoals die nu in gang is gezet voor Muiderberg en straks zal plaatsvinden voor Muiden. Aan inwoners vragen we mee te denken welke panden in aanmerking komen. De eigenlijke aanwijzing ligt op de weg van de gemeente.

5.5.2 Faciliteren erfgoedpartners

De gemeente werkt samen met diverse organisaties, die zich inzetten om het erfgoed voor de toekomst respectvol in stand te houden en zo door te geven aan volgende generaties. Daaronder zijn lokale, regionale en landelijke historische verenigingen en kringen, maar ook organisaties die het erfgoed adequaat beheren, zoals eigenaren en beheerders van grote monumentale complexen.

De gemeente wil de onderlinge uitwisseling van kennis en kwaliteiten met deze erfgoedpartners stimuleren door een gestructureerde vorm van overleg op te zetten.

De volgende acties willen we de komende periode oppakken:

1. We organiseren één keer per jaar een bijeenkomst met erfgoedpartners om de erfgoedagenda voor Gooise Meren te bespreken.
2. Lokale erfgoedverenigingen blijven we faciliteren en stimuleren in het uitdragen van kennis over ons erfgoed.
3. We onderzoeken op welke wijze we erfgoedpartners kunnen betrekken bij verdere beleidsvorming en vervolgstappen.
4. Voor het organiseren van activiteiten door deze verenigingen, onder meer tijdens de Open Monumentendag, stellen we subsidie beschikbaar. We houden bestaande subsidies tegen het licht en onderzoeken of andere verenigingen mogelijk in aanmerking komen.

Colofon

Deze Erfgoedvisie moet in samenhang worden gelezen met de gebiedsbiografie Gooise Meren 'Tussen Vecht, Meren en Stuwwal' en de bijbehorende tijdlijn (2020).

De Erfgoedvisie is opgesteld door gemeente Gooise Meren. Voor de inhoudelijk inbreng is samengewerkt met adviesbureaus Raap en MAB en een klankbordgroep bestaande uit professionals, vrijwilligers en betrokkenen op het terrein van erfgoed waarbij de verschillende kernen van de gemeente zijn vertegenwoordigd.